

KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI

**WYTYCZNE
DOTYCZĄCE FORMACJI,
ŻYCIA I POSŁUGI
DIAKONÓW STAŁYCH
W POLSCE**

2015

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów

Wstęp

1. Podstawy teologiczne diakonatu stałego

- 1.1. Specyfika diakonatu
- 1.2. Zasadnicze zadania diakona

2. Zasady formacji diakonów stałych

- 2.1. Kandydaci do stałego diakonatu
 - 2.1.1. Powołanie
 - 2.1.2. Charakterystyka kandydatów
 - 2.1.3. Wymagania kanoniczne
- 2.2. Osoby i instytucje odpowiedzialne za formację diakonów stałych
 - 2.2.1. Biskup diecezjalny (wyższy przełożony zakonny)
 - 2.2.2. Ośrodek Formacji Diakonów Stałych
 - 2.2.3. Wspólnoty pochodzenia
- 2.3. Wymiary formacji diakonów stałych
 - 2.3.1. Formacja ludzka
 - 2.3.2. Formacja duchowa
 - 2.3.3. Formacja intelektualna
 - 2.3.4. Formacja pastoralna
 - 2.3.5. Formacja w aspekcie życia rodzinnego
- 2.4. Etapy formacji
 - 2.4.1. Przedstawienie aspirantów
 - 2.4.2. Okres propedeutyczny
 - 2.4.3. Dopuszczenie do grona kandydatów do diakonatu
 - 2.4.4. Posługi
 - 2.4.5. Święcenia diakonatu
 - 2.4.6. Formacja stała

3. Posługa i życie diakonów stałych

- 3.1. Inkardynacja
- 3.2. Uprawnienia i zobowiązania
 - 3.2.1. Właściwe wszystkim członkom stanu duchownego
 - 3.2.2. Posłuszeństwo biskupowi
 - 3.2.3. Strój
 - 3.2.4. Liturgia Godzin
- 3.3. Utrata stanu diakona
- 3.4. Utrzymanie i ubezpieczenie

Zakończenie

WYKAZ SKRÓTÓW

- AAS** - „Acta Apostolicae Sedis” Commentarium officiale. Roma 1909-
- AP** - Paweł VI, Motu proprio promulgujące przepisy dotyczące diakonatu *Ad pascendum* (15.08.1972), w: PPK V/2, s. 20-36
- DM** - Sobór Watykański II, Dekret o misyjnej działalności Kościoła *Ad gentes divinitus* (7.12.1965)
- DMD** - Kongregacja do Spraw Duchowieństwa, *Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium* (22.02.1998); tekst polski: *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych*, Watykan 1998
- FC** - Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris consortio* (21.11.1981)
- KDK** - Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* (7.12.1965)
- KK** - Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (21.11.1964)
- KKK** - *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994
- KPK** - *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984
- PDV** - Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska o formacji kapłanów we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis* (25.03.1992)
- Pontyfikał** - *Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Wydanie drugie wzorcowe, Katowice 1999
- PPK** - *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, wyd. E. Szafrowski, Warszawa 1968-1983
- RFD** - Kongregacja Edukacji Katolickiej, *Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium* (22.02.1998); tekst polski: *Wytyczne dotyczące formacji diakonów stałych*, Watykan 1998

- SDO** - Paweł VI, *Motu proprio ustalające normy ogólne dla przywróconego w Kościele łacińskim diakonatu stałego „Sacrum diaconatus ordinem”* (18.06.1967), w: PPK I/1, s. 218-235
- UUS** - Jan Paweł II, *Encyklika o działalności ekumenicznej „Ut unum sint”* (25.05.1995)
- WRD** - *Wstęp poprzedzający wydane razem Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium i Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium*, Watykan 1998

WSTĘP

1. „Chrystus, którego Ojciec uświęcił i posłał na świat (J 10, 36), za pośrednictwem swoich Apostołów, ich następców, to znaczy biskupów, uczynił uczestnikami swego uświęcenia i posłannictwa. Oni zaś w sposób prawomocny przekazali misję swego posługiwania w różnym stopniu różnym osobom w Kościele. Tak oto kościelne posługiwanie, ustanowione przez Boga, jest sprawowane na różnych stopniach święceń przez tych, którzy już od starożytności noszą nazwę biskupów, prezbiterów i diakonów” (KK 28).

Teologia urzędu kościelnego

2. Instytucja diakonatu rozwijała się w Kościele zachodnim bez przeszkód aż do V wieku. Później, z różnych przyczyn, rozpoczął się powolny schyłek. Doszło do tego, że diakonat pozostał jedynie etapem przejściowym dla kandydatów do święceń kapłańskich (por. WRD 2). W wyniku kontrowersji poreformacyjnych Sobór Trydencki nakazał, aby przywrócono diakonat stały, tak jak było to w starożytności, z właściwą mu funkcją w Kościele¹. Decyzja ta nie została jednak zrealizowana. Zalecenie ponowił Sobór Watykański II, mówiąc wyraźnie o możliwości przywrócenia diakonatu jako właściwego i trwałego stopnia hierarchicznego (zob. KK 29; por. DM 16).

Historia diakonatu

3. Ogólne zasady odnowienia diakonatu stałego w Kościele łacińskim, zgodnie ze wskazaniami Soboru, ustalił papież Paweł VI w liście apostolskim *Sacrum diaconatus ordinem* (18 czerwca 1967). Ten sam papież, Konstytucją apostolską *Pontificalis romani recognito* (18 czerwca 1968), zatwierdził nowy obrzęd udzielenia święceń episkopatu, prezbiteratu i diakonatu, określając ich materię i formę², zaś listem apostolskim *Ad pascendum* (15 sierpnia 1972) sprecyzował warunki przyjęcia i święceń kandydatów do diakonatu. Elementy podstawowe wszystkich tych przepisów ujęto w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* (25 stycznia 1983)³.

Odnowa diakonatu w Kościele łacińskim

4. W ślad za ustawodawstwem powszechnym, a także zgodnie z sugestią II Synodu Plenarnego, Konferencja Episkopatu Polski na swoim zebraniu plenarnym w dniu 20 czerwca 2001 roku podjęła decyzję wprowadzenia diakonatu stałego w naszym kraju. Z postanowieniem tym wiąże się ściśle opracowanie niniejszego dokumentu zawierającego wytyczne dla formacji diakonów stałych w Polsce. Uwzględnia on lokalne warunki i sytuację duszpasterską Kościoła w Polsce, a przy tym odpowiada zasadniczym

Stanowisko Konferencji Episkopatu Polski

¹ Por. Sobór Trydencki, Sesja XXIII, Dekret *De reformatione*, kan. 17, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, wyd. dwujęzyczne, s. 750.

² Por. Pontyfikał, s. 8-11.

³ Por. KPK, kan. 236, 276 §§ 2-3, 281 §3, 288, 1031 §§ 2-3, 1032 §3, 1035 §1, 1037, 1042 §1, 1050 §3.

wskazaniom ogólnego programu Kościoła zawartym w dokumencie Kongregacji Edukacji Katolickiej z 1998 roku *Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium* oraz w dokumencie wydanym w tym samym roku przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa *Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium*.

5. Za wprowadzeniem w Polsce diakonatu stałego w obecnej chwili przemawia przede wszystkim potrzeba ukazania diakonatu jako właściwego i trwałego stopnia hierarchicznego (por. KK 29) i ożywienia w ten sposób wspólnot chrześcijańskich (por. WRD 3). Chodzi też o to, by określone posługi spełniane dotąd w sposób stały przez świeckich, świadomie uczestniczących w misji ewangelicznej Kościoła, otrzymały trwałe wsparcie w postaci sakramentalnej łaski święceń diakonatu, aby ich wypełnianie mogło być skuteczniejsze (por. DM 16; por. KKK 1571).

Podstawy przywrócenia diakonatu stałego w Polsce

1. Podstawy teologiczne diakonatu stałego

1.1. Specyfika diakonatu

6. Służba (*diakonia*) należy do istoty całego posłannictwa Kościoła, w sposób szczególny do jego szafarzy, diakonowi zaś jest zlecona niejako z urzędu. Przemawia za tym sam opis ustanowienia siedmiu diakonów dla obsługiwanego stołów (por. Dz 6, 1-6). Diakonat stanowi niższy stopień w hierarchii służebnej i jest włączeniem w posługę Jezusa Chrystusa⁴.

„Urzędowe” pełnienie diakonii

7. Szczególny udział w Jezusowej diakonii zyskuje wierny drogą sakramentalną. Podobnie jak dwa stopnie uczestniczenia w kapłaństwie (episkopat i prezbiterat), tak i stopień służby (diakonat), są udzielane za pośrednictwem aktu sakramentalnego nazywanego »święceniami« (por. KKK 1554). Sakramentalność święceń diakonatu włącza wyświęconego w posługę urzędową Kościoła, aby mógł spełniać misję na wzór Chrystusa Sługi – Syna posłanego przez Ojca i namaszczonego Duchem Świętym (por. RFD 4; DMD 22, 27).

Sakramentalność diakonatu

8. Diakon jest wyświęcany nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi. Diakonat nie stanowi części kapłaństwa i nie pociąga za sobą funkcji kapłańskich. Diakon jednak przynależy do hierarchii i w sobie właściwy sposób uczestniczy w działalności właściwej kapłaństwu hierarchicznemu. Jest on przeznaczony do pomocy kapłanom i służenia całej wspólnoty Kościoła (por. KKK 1554). Swoją misję wobec Ludu Bożego w diakonii słowa, liturgii i miłości wypełnia w łączności z biskupem i jego prezbiterami (por. KK

Nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi

⁴ Por. Ignacy Antiocheński, *Epistula ad Magnesios* 2, 6,1. Por. *Epistula ad Trallianos* 3,1. Inne świadectwa znajdujemy u św. Polikarpa ze Smyrny (*Ad Phil.* 5,2), św. Justyna (*Apol.* I, 65,5; 67,5), Tertuliana (*De Bapt.* 17,1), św. Cypriana (*Epist.* 15 i 16) i u św. Augustyna (*De cat. rud.* I, c. 1,1).

29; KPK, kan. 1008 i 1009 zmodyfikowany na mocy Motu proprio Benedykta XVI *Omnia in mentem* z 26 października 2009 r.). Na specjalne związanie diakona z biskupem wskazuje fakt, że w obrzędzie święceń tylko biskup wkłada na niego ręce (por. KKK 1569).

9. Materią święceń diakonatu jest nałożenie rąk przez biskupa; formą zaś są słowa modlitwy konsekracyjnej, na którą składają się trzy elementy: anamneza, epikleza i modlitwa wstawiennicza. Esencjalną formą jest epikleza, która wyraża się w słowach: „Prosimy Cię Panie, ześlij na nich Ducha Świętego, aby ich umocnił siedmiorakim darem Twojej łaski, do wiernego spełniania ich służby” (Pontyfikał n. 207; por. RFD 6).

„Materia” i „forma” sakramentu

10. Diakoniat, jako stopień święceń, wyciska na przyjmujących go znamię i udziela specjalnej łaski sakramentalnej. Znamię diakonatu jest znakiem wyciśniętym w sposób niezatarty na duszy wyświęconego, upodabniającym go do Chrystusa – diakona, sługi wszystkich (por. KKK 1570; RFD 7). Z tym znakiem związana jest specjalna łaska sakramentalna, która jako „vigor specialis” jest darem do przeżywania nowej rzeczywistości wynikającej z tego sakramentu. Łaska ta posiada trwałą moc i rozwija się w takiej mierze, w jakiej jest przyjmowana wiara.

Znamię i specjalna łaska sakramentalna

11. Duchowość diakona jest duchowością służby. Przez sakrament święceń diakon staje się żywym obrazem Chrystusa Sługi w Kościele (por. RFD 11, 72, 85), *specjalnym* znakiem sakramentalnym Chrystusa Sługi. Wyraża się to zarówno w pełnieniu, jak i animowaniu przez diakona służby we wspólnocie kościelnej (por. RFD 5; por. AP 534-538).

Diakon „sakramentem” Chrystusa Sługi

1.2. Zasadnicze zadania diakona

12. Urząd diakona jest realizowany poprzez wypełnianie trzech podstawowych zadań Kościoła – słowa, liturgii i miłości (*martyria, leiturgia, diakonia*), wyznaczanych przez kompetentne władze (por. KK 29).

13. Diakon powołany jest do głoszenia wiernym Słowa Bożego zawartego w Piśmie Świętym oraz do nauczania i napominania Ludu Bożego (por. KK 29; RFD 9).

Zadanie nauczania

14. Diakon wypełnia zadanie uświęcania poprzez wierność modlitwie, uroczyste udzielanie chrztu, przechowywanie i udzielanie Eucharystii, asystowanie i błogosławienie w imieniu Kościoła związkom małżeńskim, przewodniczenie obrzędom żałobnym i pogrzebowym, sprawowanie sakramentaliów (por. KK 29; RFD 9). Posługa diakona ma swój początek i dopełnienie w Eucharystii. Nie może się ona sprowadzać do zwykłej posługi społecznej.

Zadanie uświęcania

15. Zadanie królowania realizowane jest przez diakona w poświęceniu się dziełom miłosierdzia i pomocy potrzebującym (por. KK 29), w animowaniu wspólnoty lub różnorodnych działań kościelnych, zwłaszcza charytatywnych. Ta właśnie posługa jest najbardziej typową dla diakona (por. RFD 9). Zadanie królowania

2. Zasady formacji diakonów stałych

2.1. Kandydaci do stałego diakonatu

16. Diakoni, podobnie jak wszyscy wierni, są powołani do życia w świętości. Wezwanie do pełnienia służby w Kościele na mocy nowej konsekracji za pośrednictwem święceń, zobowiązuje ich do szczególnej troski o wzrastanie w doskonałej miłości (por. KK 40 i PDV 20). Szczególne zobowiązanie do świętości

2.1.1. Powołanie

17. Kandydatem do diakonatu stałego może być mężczyzna obdarowany szczególnym darem powołania do służby w Kościele, który odkrył to powołanie w osobistym dialogu z Bogiem. Na wolne i pełne miłości wezwanie Boga odpowiada on w wolności i z miłością, podejmując Boże wezwanie do kontynuowania i uobecniania misji Chrystusa Sługi. Rozpoznanie powołania

18. Decydujący głos w rozpoznaniu powołania należy do Kościoła. Rozpoznanie to powinno być przeprowadzone według obiektywnych kryteriów, które uwzględniają zarówno bogatą tradycję Kościoła, jak i aktualne potrzeby duszpasterskie. Przy rozpoznaniu powołania do diakonatu stałego należy wziąć pod uwagę zarówno wymagania o charakterze ogólnym, jak i odnoszące się do konkretnej sytuacji życiowej powołanych (por. RFD 29).

2.1.2. Charakterystyka kandydatów

19. Kandydaci na diakonów, a później diakoni, winni posiadać odpowiednie przymioty ludzkie i duchowe, a także właściwe kwalifikacje zawodowe. Przy doborze kandydatów należy też zwrócić uwagę na to, czy wykazują „dojrzałość psychiczną, zdolność do dialogu i komunikacji, poczucie odpowiedzialności, pracowitość, zrównoważenie i roztropność” (RFD 32). Przymioty osobowościowe i duchowe

20. Do święceń należy dopuszczać tych, którzy są obdarowani cnotami ewangelicznymi wymaganymi przez diakonię. Wśród nich szczególne znaczenie posiadają: duch modlitwy, pobożność eucharystyczna i maryjna, proste i pokorne współczestnictwo

w życiu Kościoła, miłość do Kościoła i jego misji, duch ubóstwa, posłuszeństwo i umiejętność tworzenia braterskiej wspólnoty, gorliwość apostołską, dyspozycyjność do podjęcia służby, miłość braterska (por. SDO II, 8; RFD 32; KPK, kan. 1029, kan. 1051, n. 1).

Od kandydatów wymaga się zatem dojrzałej duchowości. Może ona być ukształtowana w zrzeczeniach kościelnych, ale zawsze przy otwartym nastawieniu i z postawą dyspozycyjności w relacji do biskupa diecezjalnego i do proboszcza oraz do służebnego charakteru posługi.

2.1.3. Wymagania kanoniczne

21. Do diakonatu stałego mogą zostać dopuszczeni mężczyźni ochrzczeni (KPK, kan. 1024 i kan. 1050, n. 3) i bierzmowani (KPK, kan. 1033 i kan. 1050, n. 3), zarówno celibatariusze jak i mężczyźni żonaci oraz wdowcy. Wymagania ogólne

Oprócz odznaczania się nieskażoną wiarą winni oni kierować się prawą intencją, posiadać wymaganą wiedzę, cieszyć się dobrą opinią, zachowywać nienaganne obyczaje, mieć wypróbowane cnoty, jak również inne przymioty fizyczne i psychiczne odpowiadające naturze przyjmowanych święceń (por. KPK, kan. 1029; kan. 1051, n. 1). Kandydaci mogą pochodzić ze wszystkich środowisk społecznych i wykonywać jakąkolwiek pracę lub działalność zawodową, o ile nie będzie ona uznana za niewłaściwą dla urzędu diakona, w świetle norm Kościoła i roztropnej oceny własnego ordynariusza (por. KPK, kan. 285 § 1). Musi ona też być możliwa do pogodzenia z obowiązkami formacyjnymi i skutecznym wypełnianiem posługi diakonatu (por. RFD 34).

22. Mężczyźni, którzy zostali powołani do diakonatu jako nieżonaci, są zobowiązani do życia w celibacie (por. KPK, kan. 1087). Wymaganie celibatu

23. W przypadku mężczyzn żonatych, należy zwrócić uwagę, aby byli dopuszczeni do diakonatu ci, którzy żyjąc od wielu lat w małżeństwie potwierdzili umiejętność kierowania własnym domem w duchu chrześcijańskim oraz cieszą się dobrą opinią (por. RFD 37; SDO III 11. 13). Winni też oni przedłożyć świadectwo ślubu oraz zgodę żony (por. KPK, kan. 1050, n. 3). Kandydaci żonaci

24. Po przyjęciu święceń diakoni, także ci, którzy zostali wdowcami⁵, nie mogą zawrzeć związku małżeńskiego (por. SDO III 16; AP VI; KPK, kan. 1087). Wdowcy

⁵ W celu otrzymania dyspensy od przeszkody określonej w kan. 1087, *Pismo okólne* Kongregacji do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (Prot. N. 263/97 z dnia 6 czerwca 1997) przewiduje, iż jest wystarczające zaistnienie tylko jednej z następujących okoliczności: znaczny i udokumentowany pożytek ze służby diakona w diecezji, do której należy; obecność małych dzieci, potrzebujących matki; obecność rodziców, bądź teściów, w podeszłym wieku, wymagających opieki.

25. Kandydaci będący wdowcami wezwani są do wykazania się stałością ludzką i duchową w swoim stanie życia (por. RFD 38). Winni też zagwarantować lub wykazać gotowość zapewnienia odpowiedniej opieki rodzinnej i chrześcijańskiej swoim dzieciom.

26. Diakoni stali należący do instytutów życia konsekrowanego lub do stowarzyszeń życia apostołskiego (por. SDO VII 32-35) są powołani do ubogacenia ich posługi szczególnym charyzmatem, który otrzymali. Ich działalność duszpasterska, choć pod jurysdykcją ordynariusza miejsca⁶, odznacza się jednak cechami charakterystycznymi dla ich życia konsekrowanego. Dlatego powinni oni podjąć wysiłki zmierzające do zharmonizowania powołania zakonnego z powołaniem ministerialnym diakonatu i wnieść swój oryginalny wkład do misji Kościoła (por. RFD 39).

Zakonnicy

27. Nieżonaty kandydat do diakonatu stałego może być dopuszczony do tych święceń dopiero po ukończeniu dwudziestego piątego roku życia. Kandydat związany zaś małżeństwem, nie wcześniej jak po ukończeniu trzydziestego piątego roku życia (por. KPK, kan. 1031 § 2; RFD 35; por. SDO II 5; III 12) i po przynajmniej pięciu latach małżeństwa.

Granica wieku

28. Kandydaci winni być wolni od nieprawidłowości i przeszkód, wyliczonych w kan. 1040-1042 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*⁷.

29. Każdy kandydat do święceń winien w wyborze stanu życia cieszyć się należyą wolnością (por. KPK, kan. 1026 i 1036). Przed przyjęciem samych święceń powinien przyjąć posługi lektora i akolity i przez odpowiedni czas je wykonywać (por. KPK, kan. 1035), jak również przez obrzęd liturgiczny dopuszczenia ma zostać w stosownym czasie włączony do grona kandydatów do święceń (por. KPK, kan. 1034).

30. Ostateczna decyzja o dopuszczeniu do grona kandydatów do święceń, do przyjęcia posług lektora i akolity oraz do przyjęcia samych święceń należy do biskupa diecezjalnego lub właściwego przełożonego zakonnego (por. KPK, kan. 1029).

2.2. Osoby i instytucje odpowiedzialne za formację diakonów stałych

31. W formacji przyszłych diakonów stałych szczególne miejsce mają osoby i instytucje, z którymi spotyka się kandydat w różnych sytuacjach. Osobami tymi są:

Odpowiedzialni
za formację

⁶ Por. Paweł VI, List apost. *Ecclesiae sanctae*, I, 25, § 1.

⁷ Nieprawidłowościami (stałymi przeszkodami) wyliczonymi w kan. 1041 są: 1) jakakolwiek forma amencji lub innej choroby psychicznej, na skutek której - po zasięgnięciu opinii biegłych - kandydat jest uważany za niezdolnego do właściwego wykonywania posługi; 2) przestępstwo apostazji, herezji lub schizmy; 3) usiłowanie zawarcia małżeństwa, nawet tylko cywilnego; 4) dobrowolne zabójstwo albo spędzenie płodu, gdy skutek nastąpił; 5) poważne i z rozmysłem zranienie siebie lub innego albo usiłowanie odebrania sobie życia; 6) bezprawne wykonanie aktu święceń. Zwyczajnymi przeszkodami objęci są sprawujący urząd lub zawód zakazany duchownym albo są neofitami (dopóki według oceny ordynariusza kandydat nie zostanie dostatecznie utwierdzony) (por. KPK, kan. 1042).

biskup diecezjalny lub wyższy przełożony kandydata, moderatorzy z Ośrodka Formacji Diakonów Stałych, duchowni, pod których kierunkiem kandydat odbywa praktykę, oraz wspólnoty, z których kandydat wyrasta i w których pełni posługę.

2.2.1. Biskup diecezjalny (wyższy przełożony zakonny)

32. Pierwszym znakiem i narzędziem Ducha Chrystusowego w formacji diakonów stałych jest ich własny biskup lub właściwy wyższy przełożony zakonny. To na nim spoczywa ostateczna odpowiedzialność za rozpoznanie powołań i za ich formację (por. KPK, kan. 1025, 1029). Biskup wypełnia te zadania zazwyczaj za pośrednictwem wybranych przez siebie współpracowników. Jest on zobowiązany, w miarę możliwości, poznać osobiście wszystkich kandydatów przygotowujących się do przyjęcia święceń diakonatu (por. RFD 19).

Zadania i odpowiedzialność biskupów

33. Do kompetencji biskupa diecezjalnego należy decyzja o okolicznościach wprowadzenia diakonatu stałego w swojej diecezji, po zasięgnięciu opinii rady kapłańskiej, a jeśli istnieje, to również rady duszpasterskiej, oraz po uwzględnieniu konkretnych potrzeb i specyficznej sytuacji swojego Kościoła partykularnego.

34. Wprowadzając diakonat stały, biskup diecezjalny zatroszczy się o odpowiednią katechezę, skierowaną do ogółu wiernych w swej diecezji. Ma ona być przeznaczona zarówno dla świeckich, jak i kapłanów oraz zakonników, i winna mieć na celu ułatwienie pełnego zrozumienia urzędu diakona.

Biskup diecezjalny może powierzyć formację swoich kandydatów innym instytutom formacyjnym, regionalnym lub krajowym. Bazując na niniejszych *Wytycznych* i mając na uwadze aktualne doświadczenie, winien podjąć również odpowiednie wysiłki zmierzające do zredagowania specjalnego regulaminu diecezjalnego w tej materii, który byłby okresowo uaktualniany (por. RFD 16).

35. Ustanowienie stałego diakonatu dla zakonników jest prawem zarezerwowanym wyłącznie Stolicy Świętej, do której należy rozpatrzenie i zatwierdzenie opinii kapituł generalnych podjętych w tej materii (por. SDO VII 32). Każdy Instytut lub Stowarzyszenie, które otrzymałoby prawo przywrócenia diakonatu stałego, bierze odpowiedzialność za zagwarantowanie formacji ludzkiej, duchowej, intelektualnej i duszpasterskiej swoim kandydatom. Instytut taki lub Stowarzyszenie winno więc podjąć wysiłek w celu przygotowania własnego programu formacyjnego, który odzwierciedlałby charyzmat i duchowość właściwą Instytutu lub Stowarzyszenia i jednocześnie odpowiadałby wskazaniom niniejszych *Wytycznych*, zwłaszcza jeśli chodzi o formację intelektualną i duszpasterską (por. RFD 17).

2.2.2. Ośrodek Formacji Diakonów Stałych

36. Dzieło formacji prowadzi *Ośrodek Formacji Diakonów Stałych*, powołany przez biskupa diecezjalnego (biskupów diecezjalnych), któremu poszczególni biskupi diecezjalni i wyżsi przełożeni zakonni mogą powierzyć swoich kandydatów. Jego zadaniem jest prowadzenie formacji przygotowującej kandydatów do święceń, jak również formacji stałej diakonów i ich rodzin.

Miejsce formacji i osoby odpowiedzialne w nim za integralną formację

37. Szczególną odpowiedzialność za formację kandydatów do diakonatu stałego, dokonującą się w Ośrodku, mają: jego dyrektor, opiekun lub opiekunowie (gdym wymaga liczba kandydatów), kierownik duchowy i proboszcz (lub inna osoba reprezentująca urząd kościelny, pod kierunkiem której kandydat będzie odbywał praktykę duszpasterską) oraz profesorowie (por. RFD 20).

Wszyscy formatorzy (wyjątek mogą stanowić profesorowie) winni być duchowymi, w miarę możliwości wolnymi od innych obowiązków, cieszącymi się nieskazitelną opinią i autorytetem we wspólnocie Kościoła.

38. *Dyrektor formacji* koordynuje pracą osób zaangażowanych w formację, przewodniczy dziełu wychowania i ożywia wszystkie jego aspekty, utrzymuje kontakty z rodzinami aspirantów i kandydatów żonatych oraz ze wspólnotami, z których się oni wywodzą. Jest on ponadto zobowiązany do przedstawienia biskupowi (lub wyższemu przełożonemu zakonnemu), po zapoznaniu się z opiniami innych formatorów, za wyjątkiem kierownika duchowego, oceny kandydatów na różnych etapach ich formacji.

Dyrektor formacji

Dyrektor formacji, ze względu na decydujące, a jednocześnie delikatne zadania, jakie ma do wypełnienia, winien być wybierany z wielką starannością. Ma on być człowiekiem żywej wiary, głębokiego poczucia przynależności do Kościoła, dużego doświadczenia duszpasterskiego, mądrości, równowagi, dojrzałości psychicznej oraz emocjonalnej, zdolności tworzenia wspólnoty. Ponadto powinien odznaczać się solidną wiedzą teologiczną i pedagogiczną. Może nim być kapłan lub diakon. Jest wskazane, aby funkcja związana z formacją aspirantów i kandydatów nie była łączona z odpowiedzialnością za formację diakonów już wyświęconych (por. RFD 21).

39. *Opiekun*, wskazany przez dyrektora formacji spośród diakonów lub prezbiterów o dużym doświadczeniu życiowym i duszpasterskim, zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego, jest osobą towarzyszącą bezpośrednio każdemu aspirantowi i kandydatowi. Jego zadaniem jest towarzyszenie powołanym do diakonatu, wspieranie ich i wspomaganie swoimi radami w rozwiązywaniu ewentualnych problemów oraz czynienie bardziej osobistymi rozmaitych elementów formacyjnych. Ma on ponadto współpracować z dyrektorem formacji w opracowaniu działań wychowawczych

Opiekun

i w przygotowaniu całościowej oceny kandydatów, która zostanie przedstawiona biskupowi (lub wyższemu przełożonemu zakonnemu). W zależności od okoliczności, opiekunowi będzie powierzona odpowiedzialność za małą grupę lub za jedną osobę (por. RFD 22).

40. *Kierownika duchowego* proponuje aspirant, a zatwierdza biskup. Zadaniem kierownika duchowego jest rozeznawanie dzieła, które Duch Święty dokonuje w duszy powołanych, przy równoczesnym towarzyszeniu im i wspieraniu ich w ciągłym nawracaniu się. Jest on ponadto wezwany do dawania kandydatom konkretnych sugestii, niezbędnych w procesie dojrzewania ich autentycznej duchowości diakona, oraz do subtelnej zachęcania ich do zdobywania cnót z nią związanych. Z tego też powodu, aspiranci i kandydaci powinni powierzyć swoje kierownictwo duchowe jedynie kapłanom odznaczającym się wzorowym życiem, wysoką kulturą teologiczną, bogatym życiem wewnętrznym, doskonałym przygotowaniem pedagogicznym i gorliwością w posłudze (por. RFD 23 i 77). Jeśli kierownik duchowy nie jest spowiednikiem, kandydat winien mieć innego kapłana jako spowiednika.

41. *Proboszcza (lub inną osobę pełniącą urząd kościelny, pod kierunkiem której kandydat będzie odbywał praktykę duszpasterską)* wybiera dyrektor formacji w uzgodnieniu z zespołem wychowawczym, przy uwzględnieniu sytuacji życiowych kandydatów. Jest on wezwany do budowania z powierzonym mu kandydatem żywej wspólnoty w posługiwaniu i do wprowadzenia go do działań duszpasterskich, które uzna za najbardziej właściwe. Jest on ponadto zobowiązany do przeprowadzenia wraz z kandydatem okresowej oceny jego pracy oraz informowania dyrektora formacji o przebiegu praktyki (por. RFD 24).

Proboszcz

42. *Profesorowie* wnoszą znaczący wkład do właściwej formacji przyszłych diakonów. Przez nauczanie *sacrum depositum* strzeżonego przez Kościół umacniają wiarę kandydatów i przygotowują ich do wypełnienia zadań związanych z nauczaniem Ludu Bożego. Powinni zatem troszczyć się nie tylko o nabycie koniecznej kompetencji naukowej i odpowiednich umiejętności pedagogicznych, ale również o to, by swoim życiem świadczyć o Prawdzie, której nauczają.

Profesorowie

Dla zharmonizowania ich specjalnego wkładu z innymi wymiarami formacji jest rzeczą ważną, aby byli oni otwarci, w zależności od okoliczności, na współpracę z innymi osobami zaangażowanymi w dzieło formowania. W ten sposób przyczynią się do zaofiarowania kandydatom formacji integralnej i ułatwią im dokonanie koniecznej syntezy (por. RFD 25).

43. Szczegółową strukturę organizacyjną Ośrodka, zasady jego funkcjonowania i finansowania oraz zakres odpowiedzialności poszczególnych osób określa statut i regulamin.

2.2.3. Wspólnoty pochodzenia

44. Kandydat, pochodząc z określonego środowiska, niesie ze sobą pewne jego uwarunkowania. W procesie formacji należy więc wziąć pod uwagę wpływ takich środowisk, jak: rodzina, parafia oraz ruchy, stowarzyszenia, organizacje katolickie, duszpasterstwa środowiskowe.

45. *Rodzina*, z której pochodzą aspiranci i kandydaci, może stanowić wyjątkową pomoc dzięki wspieraniu procesu ich formacji modlitwą, postawą pełną szacunku, dobrym przykładem cnót rodzinnych, pomocą duchową i materialną, szczególnie w trudnych momentach (por. PDV 68). W przypadku aspirantów i kandydatów żonaty, należy uczynić wszystko, aby zawarte małżeństwo przyczyniało się skutecznie do umocnienia ich formacji do diakonatu (por. RFD 27).

Rodzina

46. *Wspólnota parafialna* powinna towarzyszyć w procesie przygotowawczym każdemu swemu członkowi powołanemu do diakonatu, poprzez modlitwę i uczestnictwo w katechezie, która uwrażliwi wiernych na tę posługę, a kandydatom ofiaruje cenną pomoc w rozpoznaniu ich powołania (por. RFD 27). Parafia jest również miejscem odbywania praktyki pastoralnej kandydatów.

Parafia

47. *Zrzeszenia kościelne i ruchy*, z których wywodzą się aspiranci i kandydaci do diakonatu, mogą być dla nich nieustannym źródłem pomocy i wsparcia, światła i żaru. Jednocześnie powinny one z szacunkiem odnosić się do powołania do diakonatu ich członków, nie przeszkadzać w jego osiągnięciu oraz pomagać w nabyciu dojrzałości duchowej i autentycznej dyspozycyjności diakona (por. RFD 27). Winny one szanować uniwersalny charakter powołania diakona do służby w Kościele.

Zrzeszenia kościelne

2.3. Wymiary formacji diakonów stałych

48. Formacja diakonów stałych obejmuje cztery wymiary: ludzki, duchowy, intelektualny i duszpasterski (por. RFD 66-88).

Integralna formacja diakonów stałych

49. Program formacji, obowiązujący wszystkich kandydatów, trwa przynajmniej trzy lata, oprócz okresu propedeutycznego (por. KPK, kan. 236; RFD 49).

Czas formacji

50. Formacja młodszych kandydatów odbywa się w specjalnym domu, chyba że biskup diecezjalny dla poważnych racji zarządzi inaczej (por. KPK, kan. 236, n. 1; RFD 50).

Kandydaci młodzi

51. Starsi kandydaci, zarówno żonaci jak i celibatariusze, otrzymają formację zgodnie z programem ustalonym przez Konferencję Episkopatu Polski, rozłożonym na trzy lata (por. KPK, kan. 236, n. 2). Program ten jest realizowany w kontekście aktywnego uczestnictwa we wspólnocie kandydatów (por. RFD 51). Ma on własny kalendarz spotkań modlitewnych i formacyjnych z uwzględnieniem przeżywania wspólnych chwil ze wspólnotą aspirantów.

Kandydaci starsi

Z powodu obowiązków zawodowych i rodzinnych kandydatów przewiduje się spotkania formacyjne i kształceniowe w godzinach wieczorowych, pod koniec tygodnia, w czasie wolnym od pracy (por. RFD 51).

52. Kandydaci będący członkami Instytutów życia konsekrowanego lub Stowarzyszeń życia apostołskiego odbywają formację według dyrektyw „ratio” własnego Instytutu lub Stowarzyszenia, albo też korzystają ze struktur formacyjnych diecezji, w której przebywają (por. RFD 52).

Kandydaci z Instytutów życia konsekrowanego

53. W wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach dopuszcza się możliwość szczegółowego programu formacji, według zasad zawartych w RFD 53-54.

Programy szczegółowe

54. W formację „należy włączyć, w odpowiedni sposób, żony i dzieci kandydatów żonatyh. (...) Szczególnie dla żon kandydatów powinno się przewidzieć specyficzny program ich formacji, który przygotowałby je do przyszłej misji towarzyszenia i pomocy mężom w wykonywaniu ich posługi” (RFD 56).

2.3.1 Formacja ludzka

55. Celem formacji ludzkiej jest kształtowanie dojrzałej osobowości. Kandydaci do diakonatu, aby dobrze wypełnić swoją posługę, winni nabywać i rozwijać w sobie takie cechy, jak: umiłowanie prawdy, prawość, rzetelność, szacunek wobec każdej osoby, poczucie sprawiedliwości, wierność danemu słowu, szczerze współczucie, konsekwencja w postępowaniu, a także zrównoważony osąd i zachowanie (por. PDV 43; RFD 66).

Kształtowanie dojrzałej osobowości

Szczególnie ważną dla diakonów jest zdolność utrzymywania więzi z innymi i budowania komunii (por. RFD 67), która wymaga kształtowania następujących postaw: uprzejmości, gościnności, szczerości w słowach i intencjach, roztropności i dyskrecji, wielkoduszności i gotowości do służby, ofiarności, otwartości i braterstwa oraz nieustannej gotowości do przebaczenia, zrozumienia i pocieszenia (por. tamże). Przeżywanie takich relacji z innymi jest możliwe dzięki głębokiej dojrzałości uczuciowej. Zarówno w przypadku kandydata celibatariusza, wdowca jak i żonatego taka dojrzałość zakłada odkrycie fundamentalnego znaczenia miłości we własnym życiu oraz zwycięską walkę ze swoim egoizmem (por. RFD 68).

56. Autentyczna ludzka dojrzałość jest możliwa poprzez wychowanie do wolności, która „domaga się, by człowiek rzeczywiście panował nad sobą, by był zdecydowany zwalczać i przezwyciężać różne formy egoizmu oraz indywidualizmu, które są zagrożeniem dla każdego, by był gotów na otwieranie się na innych, ofiarny w poświęceniu i służbie bliźnim” (PDV 44; zob. RFD 69). Wychowanie do wolności zakłada również kształtowanie sumienia, aby było ono zdolne rozpoznawać i słyszeć głos Boga (por. RFD 69).

2.3.2. Formacja duchowa

57. Formacja duchowa stanowi centrum każdej formacji chrześcijańskiej. W przypadku diakonów jej szczególnym celem jest dążenie do rozwoju nowego życia otrzymanego na chrzcie (RFD 71) w duchu służby (por. RFD 11).

Formacja duchowa

Doskonałym wzorem tej duchowości jest Chrystus Sługa, „który nie przyszedł, aby Mu służyli, lecz aby służyć” (Mt 20, 28). Naśladując Chrystusa kandydat powinien rozwinąć w sobie cechy specyficzne dla diakonatu, takie jak: prostota serca, dar całkowity i bezinteresowny z siebie, pokorna i służebna miłość braci, zwłaszcza najbiedniejszych, cierpiących i potrzebujących, wybór ofiarnego stylu życia i ubóstwa (por. RFD 72).

Moc ku temu będzie on czerpał z Eucharystii i ze Słowa Bożego. Posługa, zwłaszcza najbardziej potrzebującym, jest logiczną konsekwencją służby przy stole eucharystycznym oraz słuchania i głoszenia słowa Bożego (por. RFD 73-74). Przejawia się to w częstym uczestnictwie w Eucharystii oraz w codziennej lekturze Pisma Świętego połączonej z medytacją i modlitwą (por. RFD 74).

Kandydaci na diakonów stopniowo podejmują to, co będzie stanowiło ich duchowe zadania i obowiązki, a w szczególności modlitwę za Kościół i w jego imieniu. Wszystkim ich spotkaniom powinna zatem towarzyszyć Liturgia Godzin (por. RFD 75).

Formacja duchowa kandydatów na diakonów winna obejmować również autentyczne wychowanie do eklezjalnego posłuszeństwa, które ma zagwarantować zapałowi apostołskiemu kościelną autentyczność (por. RFD 76).

Diakon winien harmonijnie łączyć wcześniejsze doświadczenia życia duchowego z duchowością właściwą jego stanowi (por. RFD 12 i 71).

58. Środkami formacji duchowej są miesięczne dni skupienia oraz coroczne rekolekcje, spotkania formacyjne w trakcie kolejnych etapów przygotowań, a także stałe kierownictwo duchowe (por. RFD 77).

2.3.3. Formacja intelektualna

Formacja
intelektualna

59. Formacja intelektualna jest koniecznym wymiarem formacji diakona, ponieważ ofiaruje diakonowi pożywny pokarm dla jego życia duchowego i drogocenne narzędzie dla jego posługi” (RFD 79).

Formacja doktrynalna diakona stałego winna być analogiczna do przygotowania prezbitera (por. RFD 7). Kandydat na stałego diakona powinien mieć ukończone pełne studia teologiczne (magisterskie). W przypadkach uzasadnionych biskup diecezjalny może zdecydować inaczej, np. skrócić okres przygotowania lub nakazać uzupełnienie studiów po przyjęciu święceń diakonatu.

Kandydat, który ukończył studia teologiczne dla osób świeckich, powinien ponadto zaliczyć dwuletnie studia uzupełniające w *Ośrodku Formacji Diakonów Stałych*, w którym uzupełni formację liturgiczno-homiletyczną, duszpasterską i duchową, zgodnie z wytycznymi dokumentów watykańskich DMD i RFD (*Ratio fundamentalis* i *Directorium*) z 22 II 1998 r. oraz Konferencji Episkopatu Polski (*Wytyczne dotyczące formacji, życia i posługi diakonów stałych w Polsce*). W trakcie studiów uzupełniających kandydat przechodzi wszystkie etapy formacji: propedeutyczny, kandydaturę, a w odstępach sześciomiesięcznych przyjmuje także posługę lektora i akolity. Studium uzupełniające obejmuje nie mniej niż 200 godzin wykładów, ćwiczeń oraz okresowych dni skupienia i rekolekcji.

2.3.4. Formacja pastoralna

Formacja praktyczna

60. Przygotowanie duszpasterskie kandydata do diakonatu obejmuje nauczanie teologii pastoralnej (por. RFD 86), oraz przewidziane programem praktyki (por. RFD 87) odbywane w Ośrodku Formacji Diakonów Stałych i u księży proboszczów lub innych duszpasterzy, którzy są wybierani przez dyrektora Ośrodka Formacji Diakonów Stałych w porozumieniu z zespołem wychowawczym (por. RFD 24). Wszystkie praktyki winny być hospitowane i oceniane przez wspomnianych wyżej proboszczów lub innych duszpasterzy.

2.3.5. Formacja w aspekcie życia rodzinnego

Wspólna formacja
diakona
i jego rodziny

61. W formacji diakonów żonatych nie należy pomijać znaczenia wkładu, jaki wnoszą oni w kształtowanie swego życia rodzinnego. Mąż i żona wszedłszy we wspólnotę życia, są wezwani, by pomagać i służyć sobie nawzajem (por. KDK 48). Stąd też żona diakona ma pośrednio udział w jego posłudze.

Diakon i jego żona winni być żywym przykładem wierności i nierozzerwalności małżeństwa chrześcijańskiego, aby w duchu wiary podejmując wyzwania małżeńskiego życia i wymagania życia codziennego, umacniali życie rodzinne nie tylko wspólnoty Kościoła, ale też całego społeczeństwa. Ich życie ma być świadectwem tego, jak obowiązki rodzinne, praca i posługiwanie mogą być zharmonizowane w służbie misji Kościoła. Diakoni, ich żony i ich dzieci mogą być przykładem i zachętą dla wszystkich innych, którzy pracują nad kształtowaniem chrześcijańskiego życia rodzinnego. Sprostanie tym zadaniom wymaga odpowiedniego przygotowania, które nosi miano formacji rodzinnej (por. RFD 56; DMD 81).

62. Wskazane jest, by aspiranci, kandydaci na diakonów i sami diakoni stali należeli ze swymi rodzinami do ruchów eklezjalnych, które skierowane są na formację małżeństw i rodzin.

Pierwszym etapem doświadczenia i przeżycia wspólnej formacji będą dla aspirantów i ich rodzin (por. RFD 42, 47) rekolekcje, w miarę możliwości dwutygodniowe, kończące okres propedeutyczny i poprzedzające obrzęd dopuszczenia do grona kandydatów do święceń.

2.4. Etapy formacji

63. W *Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium* zostały określone poszczególne okresy formacji. Wyznaczają one stopniowe etapy podążania drogą stosownego okresu przygotowania do przyjęcia święceń, które czynią wyświęconego „narzędziem Chrystusa dla Jego Kościoła” (WRD 1).

Okresy formacji

2.4.1. Przedstawienie aspirantów

64. Decyzja wstąpienia na drogę formacji do diakonatu stałego jest osobistą decyzją samego aspiranta. Może ona być wspomagana przez wspólnotę eklezjalną, stowarzyszenia lub ruchy, do których przynależy. Może też być odpowiedzią na wyraźną propozycję zgłoszoną przez wspólnotę parafialną, do której należy. Decyzja ta winna być przedstawiona Biskupowi przez proboszcza parafii lub przez przełożonego w przypadku zakonników (por. RFD 40).

Zróżnicowana odpowiedzialność

65. Biskup lub właściwy wyższy przełożony zakonny decyduje o tym, czy przyjąć aspiranta na okres propedeutyczny. Biskupowi lub wyższemu przełożonemu winny być przedłożone (por. RFD 40):

1) pisemne przedstawienie kandydata przez proboszcza lub przełożonego zakonnego w imieniu wspólnoty wraz z charakterystyką dotychczasowego zaangażowania pastoralnego,

2) pisemne podanie aspiranta, z przedstawieniem motywów, którymi kieruje się w podjęciu decyzji,

3) życiorys.

Biskup lub właściwy wyższy przełożony zakonny może poprosić o badania psychologiczne.

2.4.2. Okres propedeutyczny

66. Okres propedeutyczny rozpoczyna się wraz z przyjęciem do grona aspirantów i trwa przynajmniej trzy miesiące (por. RFD 41). Okres ten może zostać wydłużony ze względu na uzupełnienie podstawowego wykształcenia teologicznego. W tym czasie aspirant pozostaje w stałej łączności z zatwierdzonym przez dyrektora formacji kierownikiem duchowym, opiekunem oraz ze wspólnotą aspirantów, której „życie będzie regulowane poprzez odpowiedni rytm spotkań formacyjnych i modlitewnych” (RFD 42). Cele i program

Okres propedeutyczny to czas, w którym nie przewiduje się wykładów, ale jedynie spotkania modlitewne, wychowawcze, momenty refleksji i konfrontacji, sprzyjające obiektywnemu rozeznaniu powołania, przebiegające według dobrze opracowanego planu (RFD 43). Służy także zapoznaniu się z teologią i duchowością diakonatu (RFD 41).

2.4.3. Dopuszczenie do grona kandydatów do diakonatu

67. Okres propedeutyczny kończy się rekolekcjami aspirantów i ich rodzin oraz uroczystym obrzędem liturgicznym dopuszczenia do grona kandydatów do diakonatu (por. RFD 45). Poprzedza je pierwsze *scrutinium*, tzn. akt rozpoznania zdatności kandydata⁸ (por. KPK, kan. 1051). Do grona kandydatów do diakonatu mogą zostać włączeni tylko ci, co do których Biskup (lub przełożony) osiągnie - czy to przez swoje rozpoznanie osobiste, czy też na podstawie otrzymanych od wychowawców informacji - pewność moralną odnośnie do ich zdatności” (por. RFD 44). Znaczenie obrzędu

⁸ Cała pisemna dokumentacja odnosząca się do każdego *scrutinium* musi zostać zachowana w aktach osobowych każdego kandydata i przekazana, po święceniach diakonatu, z archiwum domu formacyjnego do archiwum kurii diecezjalnej lub kompetentnego wyższego przełożonego (Kongregacja do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *List okólny do najdosłajniejszych biskupów diecezjalnych i innych ordynariuszy posiadających kanoniczne uprawnienia odnoszące się do dopuszczania do święceń: Scrutinia odnoszące się do zdatności kandydatów do święceń* z dnia 10 listopada 1997 r. Prot. n. 589/97. *Notitiae* 33 (1997) s. 507-518). W aktach osobowych każdego kandydata winny być zgromadzone dokumenty wymagane przez prawo kanoniczne (Kongregacja do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *List okólny* Załącznik I).

68. Obrzęd liturgiczny dopuszczenia do grona kandydatów winien być poprzedzony przedłożeniem prośby o włączenie do grona kandydatów, własnoręcznie napisanej i podpisanej przez samego aspiranta, a następnie przyjętej na piśmie przez biskupa własnego lub przełożonego wyższego, do których została ona skierowana (por. RFD 48). Włączenie do grona kandydatów jest pierwszym znakiem oficjalnego uznania powołania. Domaga się ono jednak potwierdzenia w następnych latach formacji, zanim zostanie podjęta decyzja o dopuszczeniu kandydata do święceń.

Prośba o włączenie do grona kandydatów

2.4.4. Posługi

69. Kandydat zwraca się w formie pisemnej do własnego przełożonego o udzielenie mu po pierwszym roku formacji kandydackiej posługi lektora, a po drugim akolity (por. KPK, kan. 1035 § 1). Przy dopuszczeniu do posług przełożeni biorą pod uwagę postępy kandydata w formacji i jego przymioty, według wskazań Stolicy Apostolskiej⁹. Posługa akolity winna być wykonywana przez kandydata co najmniej przez sześć miesięcy (por. KPK, kan. 1035 § 2).

Przyjęcie posług lektora i akolity

2.4.5. Święcenia diakonatu

70. Po zakończeniu trzech lat zasadniczej formacji kandydat może przyjąć święcenia. Przedkłada wtedy swemu przełożonemu napisaną przez siebie prośbę o udzielenie święceń oraz własnoręcznie sporządzone i podpisane oświadczenie stwierdzające, że święcenia przyjmie z własnej woli i dobrowolnie oraz że dla tej posługi poświęca się na zawsze (por. KPK, kan. 1036). Dyrektor Ośrodka Formacyjnego sporządza opinię o kandydacie, którą przesyła jego przełożonemu (por. KPK, kan. 1051)¹⁰.

Oświadczenie i prośba o dopuszczenie do święceń

71. Do prośby o dopuszczenie do święceń kandydat powinien dołączyć świadectwo chrztu i bierzmowania oraz przyjęcia posług akolity i lektora, zaświadczenie o należycie odbytych studiach (por. KPK kan. 1032), a jeśli jest żonaty, to również świadectwo ślubu i pisemnie wyrażoną zgodę żony (por. RFD 61).

Dokumenty do załączenia

72. Decyzję o dopuszczeniu do święceń podejmuje biskup diecezjalny bądź właściwy wyższy przełożony zakonny na podstawie osobistej znajomości kandydata oraz na podstawie przedstawionej mu dokumentacji. Pozytywna decyzja o dopuszczeniu winna być wyrażona w formie dekretu wydanego odpowiednio wcześniej, to jest nie później niż na miesiąc przed datą święceń¹¹.

Dopuszczenie kandydata do święceń

73. Przed przyjęciem święceń diakonatu kandydat winien:

⁹ Kongregacja do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, List okólny Załącznik V.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże, Załącznik III, n. 10.

a) złożyć wyznanie katolickiej wiary w obecności biskupa diecezjalnego lub jego delegata albo przed wyższym przełożonym oraz własnoręcznie je podpisać (por. KPK, kan. 833, n. 6);

b) złożyć przysięgę wierności¹²;

c) złożyć osobistą deklarację o swojej wolności w przyjęciu święceń oraz o świadomości obowiązków i nakazów wiążących przez święcenia na całe życie, a szczególnie obowiązku zachowania celibatu, gdy jest prawem wymagany (por. KPK, kan. 277 § 1). Taka deklaracja musi zostać napisana własnoręcznie przez kandydata i wyrażona jego własnymi słowami, nie zaś kopiowana według gotowego formularza (zob. KPK, kan. 1026, 1028, 1036).

Jest rzeczą stosowną, aby dokonanie tych aktów było publiczne i miało miejsce z udziałem wiernych, podczas celebracji Eucharystii, po homilii.

Trzy wymienione dokumenty muszą zostać zachowane w aktach personalnych kandydata razem z dokumentacją święceń.

74. Nie jest rzeczą właściwą, by rodzina kandydata lub wspólnota parafialna domniemywała jego przyszyłych święceń przed dopuszczeniem ze strony kompetentnej władzy, a szczególnie, aby były ogłaszane daty lub czynione przygotowania do celebracji święceń. Zachowanie tego rodzaju może stanowić formę nacisku psychologicznego, którego należy unikać wszelkimi możliwymi sposobami¹³.

Wszyscy kandydaci do święceń obowiązani są odprawić przynajmniej pięciodniowe rekolekcje, w miejscu i w sposób określony przez ordynariusza (por. KPK, kan. 1039).

75. Święceń należy udzielać podczas Mszy świętej, w niedzielę lub święto nakazane, lecz z racji duszpasterskich można ich udzielać także w inne dni, nie wyłączając powszednich (por. KPK, kan. 1010).

Udzielanie święceń

Święceń należy udzielać z reguły w kościele katedralnym. Jednakże z racji duszpasterskich wolno ich udzielać w innym kościele lub kaplicy. Na święcenia powinni być zapraszani duchowni oraz inni wierni, ażeby jak najliczniej uczestniczyli w ich udzielaniu (por. KPK, kan. 1011).

2.4.6. Formacja stała

76. Przyjęcie święceń diakonatu jest zwieńczeniem intensywnego okresu przygotowań, a równocześnie początkiem nowego etapu życia, które od tej pory będzie

Znaczenie i cel formacji permanentnej

¹² Kongregacja Nauki Wiary, *Wyznanie wiary i przysięga wierności*, 1 lipca 1988, AAS 81 (1989) s. 104-106.

¹³ Kongregacja do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *List okólny* Załącznik IV.

w sposób szczególnie poświęcone służbie Bogu, ludziom i Kościołowi. Aby temu sprostać, diakon musi kontynuować formację w taki sposób, by „powołanie «do» diakonatu” przemieniło się w „powołanie «w» diakonacie” (DMD 63).

77. Na biskupie diecezjalnym spoczywa obowiązek troski o stałą formację diakonów, w której winni oni ochoczo uczestniczyć (por. DMD 63). Sam przebieg permanentnego kształcenia należy przeprowadzać w oparciu o ustalony projekt, który winien uwzględnić dwa, ściśle ze sobą powiązane, poziomy formacyjne: diecezjalny i parafialny (por. DMD 76).

Aby właściwie zaprogramować środki i czas oraz uniknąć improwizacji w formacji stałej, *Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium* przewiduje powołanie przez biskupa w ramach diecezji grupy „odpowiednich formatorów” albo korzystanie z wypracowanych form kształcenia przez instytucje między- lub ponaddiecezjalne (por. DMD 79). Taką instytucję, specjalnie do tego celu przygotowaną, posiadającą odpowiedni program formacyjny i właściwych formatorów, stanowi *Ośrodek Formacji Diakonów Stałych*.

78. Skuteczność stałej formacji zależy przede wszystkim od osobistego zaangażowania diakona. Powinien on zdawać sobie sprawę z jej konieczności oraz troszczyć się o jej właściwy przebieg. Wymaga to od niego wewnętrznej dyscypliny, sumienności i obowiązkowości.

79. Formacja stała diakona obejmuje przede wszystkim ciągły proces jego osobistego nawrócenia (por. DMD 65). Należy w tym względzie zapewnić mu niezbędną pomoc ze strony Kościoła, niesioną przez odpowiednio przygotowanych formatorów (por. DMD 66, 79). Diakoni winni mieć możliwość wyboru kierownika duchowego, zaakceptowanego przez biskupa, z którym utrzymywaliby regularne kontakty i odbywali częste spotkania (por. DMD 66). Celem formacji jest pomoc w upodobnieniu się diakona do Chrystusa Sługi, kochającego wszystkich i pomagającego wszystkim (por. DMD 67). Jest ona kontynuacją formacji początkowej (por. DMD 67). Powinna zatem uwzględniać cztery zasadnicze płaszczyzny: ludzką, duchową, intelektualną i duszpasterską. Powinna też mieć charakter pełny, systematyczny i zindywidualizowany, obejmując i harmonizując wszystkie wymiary życia i posługi diakona (por. DMD 68).

80. Celem stałej *formacji ludzkiej* diakona jest zdobywanie i uszlachetnienie cech ludzkich, jak również doskonalenie tych aspektów osobowości, które mogłyby uczynić posługę bardziej skuteczną, zwłaszcza takich jak: dobroć serca, cierpliwość, uprzejmość, silna wola, umiłowanie sprawiedliwości, wierność danemu słowu oraz duch służby i poświęcenia. Cechy te pomogą diakonowi być człowiekiem o zrównoważonej

Stać formacja
ludzka

osobowości, roztropnym i przejrzystym w działaniu, powściągliwym w sądach, a przez to godnym zaufania (por. DMD 69).

81. Stała *formacja duchowa* „winna rozwijać u diakonów postawę związaną z potrójną diakonią słowa, liturgii i miłości” (DMD 70). Służą temu: systematyczne rozważanie Pisma świętego, zaznajamianie się z Tradycją i księgami liturgicznymi, kursy i szkolenia specjalistyczne poświęcone studiom duchowej tradycji teologicznej chrześcijaństwa oraz czerpanie z wszelkich dobrych środków rozwijających życie duchowe, jak np. kierownictwo duchowe, okresy szczególnie intensywnego przeżywania duchowości oraz nawiedzanie miejsc o doniosłym znaczeniu duchowym (por. DMD 70). Diakon co roku powinien uczestniczyć w rekolekcjach. Wskazane jest, aby wyznaczył sobie wtedy konkretny program na pewien okres życia, który mógłby sukcesywnie weryfikować z kierownikiem duchowym (por. DMD 70). Niezastąpionym źródłem formacji duchowej diakona oraz centrum jednoczącym wszystkie jej elementy jest Eucharystia (por. DMD 70).

Stała formacja
duchowa

82. Stała *formacja doktrynalna* (intelektualna) diakonów powinna się dokonywać przez uczestnictwo w dniach studiów, szkoleniach uzupełniających, kursach lub seminariach w instytutach teologicznych, a także indywidualnym, systematycznym i uważnym studium *Katechizmu Kościoła Katolickiego* (por. DMD 72), oraz dokumentów Magisterium Kościoła, przede wszystkim tych, które określają stanowisko Kościoła wobec aktualnych problemów doktrynalnych i moralnych. Niezbędna jest również dobra orientacja w nauczaniu społecznym Kościoła (por. DMD 72).

Stała formacja
intelektualna

Każdy diakon powinien zadbać o zorganizowanie osobistej biblioteki o charakterze teologiczno-duszpasterskim (por. RFD 84), jak również o bieżącą lekturę wartościowych książek, periodyków i innych pomocy (por. DMD 65). Dla niektórych diakonów sposobem pogłębiania formacji intelektualnej mogą być studia specjalistyczne w określonych dziedzinach teologicznych, umożliwiające zdobywanie stopni akademickich. Systematyczna nauka diakonów służy pogłębieniu ich wiedzy teologicznej, ciągłemu ożywianiu wykonywanej przez nich posługi i dostosowaniu jej do potrzeb wspólnoty kościelnej (por. DMD 72).

83. Stała *formacja duszpasterska* diakona łączy się z obowiązkiem ciągłego doskonalenia własnej posługi, m.in. przez właściwe zapoznawanie się z metodami pastoralnymi. Diakon jest zachęcany „do coraz lepszego poznawania rzeczywistych warunków życia ludzi, do których jest posłany, do rozeznawania wezwań Ducha Świętego w wydarzeniach historycznych swojej epoki, do poszukiwania właściwszych metod i bardziej przydatnych form sprawowania w dzisiejszych czasach swej posługi”

Stała formacja
duszpasterska

(PDV 72). Formacja duszpasterska ma na celu uczynić posługę diakona aktualną, wiarygodną i owocną (por. tamże).

84. Pierwsze miejsce w formacji diakonów zajmuje sama posługa. „Poprzez jej sprawowanie diakon dojrzewa, rozwijając coraz bardziej swoje powołanie do świętości przez spełnianie własnych obowiązków społecznych i kościelnych, a szczególnie funkcji i odpowiedzialności ministerialnej” (DMD 75). Szczególnym celem formacji diakonów jest pobudzanie w nich świadomości posłannictwa (por. DMD 75), która pomaga im przezwycięzać napięcie między duchowością a posługiwaniem czy też rozdwojenie między ewentualnym zawodem świeckim, który mogą wykonywać, a przyjętym sakramentem święceń i związaną z tym posługą diakona (por. DMD 66).

Formacja
przez posługę

85. Biskup diecezjalny i inne osoby odpowiedzialne za stałą formację diakona powinny troszczyć się o regularne spotkania dla diakonów na poziomie diecezjalnym lub ponaddiecezjalnym, na których byłyby poruszane kwestie dotyczące liturgii, duchowości oraz formacji ciągłej. Pożyteczne będzie też organizowanie pod patronatem biskupa okresowych spotkań, w których uczestniczyliby księża, stali diakoni, zakonnicy i osoby świeckie zaangażowane w działalność duszpasterską. Celem takich spotkań winna być wymiana doświadczeń oraz zapewnienie jedności działania w sytuacji różnych koncepcji pastoralnych (por. DMD 78). Diakoni powinni korzystać z inicjatyw, które dla stałej formacji duchowieństwa przygotowuje Konferencja Episkopatu oraz poszczególne diecezje bądź wydziały teologiczne: rekolekcji, konferencji, sympozjów naukowych, zjazdów, kongresów, kursów itp. (por. DMD 82).

Wymiana
doświadczeń

86. Sytuacja diakonów stałych żonatych wymaga, by prócz już wskazanych form kształcenia permanentnego, angażujących ich osobiście, zaplanować i przedsięwziąć „inicjatywy i plany stałej formacji, które będą angażowały w pewnym sensie i w określonych sytuacjach również ich małżonki oraz całe rodziny” (por. DMD 81). Wówczas rodziny diakonów stałych uczestniczyłyby na przykład w dwutygodniowej formacji, łącząc wypoczynek ciała z duchową i intelektualną formacją. Chodzi o to, by zaangażowanie pastoralne ojca rodziny nie eliminowało go z życia rodzinnego i jednocześnie, by wypoczynek scalał rodzinę, a dla biorących w nim udział stawał się miejscem wymiany myśli, doświadczeń, intelektualnego namysłu, modlitwy i nawrócenia.

Permanentna
formacja rodzin
diakonów stałych

3. Posługa i życie diakonów stałych

3.1. Inkardynacja

87. Diakon, z chwilą przyjęcia święceń staje się duchownym inkardynowanym do diecezji lub instytutu zakonnego albo do stowarzyszenia życia apostołskiego (por. KPK, kan. 266). Swoją posługę diakon w każdym przypadku będzie wykonywał pod władzą biskupa w tym wszystkim, co dotyczy duszpasterstwa, sprawowania publicznego kultu Bożego oraz dzieł apostołatu (por. DMD 4).

Inkardynacja

3.2. Uprawnienia i zobowiązania

3.2.1. Właściwe wszystkim członkom stanu duchownego

88. Przez święcenia diakon staje się członkiem hierarchii Kościoła i jednocześnie nabywa uprawnienia i zaciąga zobowiązania właściwe temu stanowi, skodyfikowane w kanonach 273-289, z wyjątkami wymienionymi w kanonie 288 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* oraz zgodnie z normami niniejszego dokumentu.

Prawa i obowiązki
wynikające
z przyjęcia święceń

3.2.2. Posłuszeństwo biskupowi diecezjalnemu

89. Przez złożone w ramach obrzędu święceń przyrzeczenie posłuszeństwa biskupowi diakon zobowiązuje się do przyjmowania i wiernego wypełniania zadań powierzonych mu przez jego ordynariusza (por. KPK, kan. 274 § 2). Zakres posłuszeństwa i dyspozycyjności jest określony przez samą posługę diakona oraz przez to wszystko, co podmiotowo, wprost i bezpośrednio łączy się z tą posługą. Biskup, w dekrete nadania urzędu diakonowi, określi jego zadania oraz zakres terytorialny lub personalny, w ramach którego ma on sprawować posługę apostołską (por. DMD 8).

Posłuszeństwo
wobec biskupa

3.2.3. Strój

90. Na podstawie kan. 284 KPK ustala się, że poza pełnieniem funkcji liturgicznych strojem diakona stałego w Polsce jest odpowiedni, godny strój świecki z przyjętą odznaką diakona stałego. Podczas pełnienia funkcji liturgicznych natomiast używa on stroju zgodnie z przepisami liturgicznymi.

Strój

3.2.4. Liturgia Godzin

91. Na podstawie kan. 276 § 1, n. 3 KPK zachęca się diakonów stałych do sprawowania każdego dnia w całości Liturgii Godzin oraz ustala się, że mają oni obowiązek codziennego celebrowania Jutrzn i Nieszporów.

Liturgia Godzin

3.3. Utrata stanu diakona

92. Przyjęte święcenia diakonatu nie tracą nigdy swej ważności, jednak utrata stanu diakona może nastąpić w sytuacjach określonych przez *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 290-293.

Utrata stanu
diakona

3.4. Utrzymanie i ubezpieczenie

93. Zasady wynagradzania diakonów stałych są następujące:

Wynagrodzenie
i opieka społeczna

1) „Diakoni pracujący zawodowo winni utrzymywać się z dochodów pochodzących ze swojej pracy” (DMD 15; por. SDO V 21).

2) Diakoni, którzy całkowicie bądź w znacznej mierze oddają się posłudze kościelnej i nie czerpią dochodów z innego źródła utrzymania, powinni być wynagradzani w taki sposób, aby byli w stanie zapewnić utrzymanie sobie i w przypadku diakonów żonatych także swojej rodzinie (zob. KPK, kan. 281 § 3; por. DMD 18).

3) Diakoni, którzy mimo że oddają się całkowicie lub częściowo kościelnej posłudze, a mają zapewnione środki utrzymania z innych racji, np. ze świeckiego zawodu, który uprzednio wykonywali, powinni z tych dochodów zaspokajać potrzeby własne i swojej rodziny (zob. KPK, kan. 281 § 3; zob. DMD 19).

4) Do prawa partykularnego należy uregulowanie stosownymi przepisami wszelkich aspektów, które mogą zaistnieć w przypadku utraty przez diakona jego świeckiego zatrudnienia bądź też jego śmierci i wynikających z tego obowiązków wobec małżonki i dzieci (zob. DMD 20).

94. Opieka społeczna dla diakonów, jeżeli nie zostało inaczej przewidziane, winna być powierzona właściwej instytucji (por. DMD 16; KPK, kan. 1274 § 2). Dlatego biskup diecezjalny (przełożony zakonny) winien zatroszczyć się o należyte ubezpieczenie zdrowotne i społeczne diakonów i ich rodzin.

Zakończenie

95. Wewnętrzna siła i istotną cechą Kościoła, która stanowi główne źródło skuteczności jego uświęcającego działania, jest mistyczna więź każdego wiernego z Chrystusem. Tego związku nie sposób pojąć ani ukazać w oderwaniu od Tej, która jest Matką Słowa Wcielonego i którą nasz Pan i Zbawiciel ściśle ze sobą złączył w dziele zbawienia.

Więź z Najświętszą
Maryją Panną

Wezwanie Chrystusa do pokornej służby, której sam dał wzór (por. Mt 20, 28), tak często spotykane w licznych dokumentach poświęconych diakonatowi, z konieczności kieruje nas ku Tej, która potrafiła od początku kroczyć drogą służby,

odpowiadając wysłannikowi Ojca, że jest służebnicą Jego Syna, Odwiecznego Słowa (por. Łk 1, 38).

96. W wielowiekowym doświadczeniu Kościoła odegrali też znamioną rolę liczni święci diakoni. Od czasów apostoelskich poświęcali swoje życie dla Chrystusowej Prawdy i włączali swoje ludzkie zdolności i moc powołania w urzeczywistnianie posługi Kościoła wobec świata. Są oni świetlanym wzorem i duchowym oparciem dla tych, którzy podejmują posługę diakonatu w dzisiejszym Kościele.

Odniesienie do
Diakonów Kościoła
Pierwotnego

Diakonie Szczepanie, mężu pełny wiary i Ducha Świętego, wybrany przez wspólnotę Kościoła dla pełnienia posługi stołu i rozdzielania jałmużny, Ty z odwagą dawałeś świadectwo Chrystusowi jako Temu, w którym wypełniły się dzieje zbawienia zgodnie z obietnicami danymi Ojcom, a w chwili męczeństwa dla Jego imienia, ujrzałeś Syna Człowieczego stojącego po prawicy Boga,

upraszaj diakonom dzisiejszego Kościoła mądrość słowa i moc męczeństwa, aby dzięki ich świadectwu ludzie mogli rozpoznawać Oblicze Jezusa, Syna Bożego.

Diakonie Filipie, który głosiłeś Ewangelię, gdy prześladowany Kościół znalazł się w rozproszeniu, Ty posłany przez anioła Pańskiego obwieściłeś Ewangelię Jezusa eunuchowi poszukującemu odpowiedzi na pytanie o sens życia i wprowadziłeś go w wody chrztu, łącząc go z mocą śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, aby odtąd w radości mógł przemierzać drogę swego życia,

wstawiaj się za diakonami, aby potrafili w każdym czasie, stosownie do natchnienia Bożego i misji Kościoła, ogłaszać Dobrą Nowinę ludziom doświadczającym życiowego kryzysu i wprowadzać ich w sakramentalne zjednoczenie z Chrystusem w Kościele.

Diakonie Wawrzyńcze, sługo Kościoła zarządzający jego dobrami i opiekun ubogich, Ty rozpoznając Oblicze Chrystusa w ubogich, wiernie im służyłeś, a po synowsku złączony ze swoim biskupem i papieżem, nie tylko w posłudze przy ołtarzu, lecz także w męczeństwie, zyskałeś koronę świadectwa,

wspieraj diakonów, aby umieli przychodzić z pomocą najuboższym i budzić w nich świadomość, że duch i postawa ubogich jest skarbem i sercem misji Kościoła, pomagaj im także trwać w synowskim oddaniu wobec swoich biskupów, i w ten sposób czynić Kościół płodnym przez posługę miłości.

Wszyscy Święci Diakoni, którzy oddaliście swoje życie na posługę słowa, liturgii i miłości, **módlcie się** za tymi, którzy dzisiaj przyjmują posługę stałych diakonów, aby tak przeżywali i realizowali swoje powołanie, by dzięki nim mogła się pełniej objawiać

tajemnica Kościoła-wspólnoty, znaku i narzędzia wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności wszystkich ludzi.

Wytyczne zostały przyjęte podczas 369. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski, które odbyło się w Warszawie w dniach 9-10 czerwca 2015 r., na podstawie Uchwały nr 19/369/2015 z dnia 9 czerwca 2015 r.